

Νοεμβρίου 1900, ἐπετεῖφ τῆς ὀλοκαυτώσεως τοῦ ἀθανάτου Ἀρκαδίου. Δὲν εἶνε συνήθης πανηγυρικός. Εἶνε πλήρης ἐξάρσεως καὶ κάλλους ποίημα, ἐν ᾧ ἐξεικονίζεται: διὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὸ τρομερὸν καὶ θαυμάσιον ἐκεῖνο δράμα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοσοῦτων ἤδη χρόνων δὲν ἔπα σε φωτίζον τὴν ἱστορίαν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους μετὰ τῆς αὐτῆς φλογὸς τοῦ ἱεροῦ Μεσολογγίου. Τὰ ἐν αὐτῷ ἐκτυλισσόμενα σπαρακτικὰ γεγονότα εἰσὶν ἱστορικῶς ἀκριβῆ, στηριζόμενα εἰς ἀφηγήσεις περισηθέντων αὐτοπτῶν ἐκ τῆς μεγάλης ἐκείνης θυσίας. Διασκευασθὲν δ' ἐπίτηδες καὶ συμπληρωθὲν κατὰ τὸ πλεῖστον δι' ἀνεκδότων σελίδων ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ Ἱεράρχου χάριν τοῦ Ἑ μ ε ρ ο λ ο γ ῖ ο υ, ἀποτελεῖ, διὰ τε τὸ ἱστορικὸν τοῦ θέματος καὶ τὸ ἐπιχωριάζον γλωσσικὸν ἰδίωμα, ποιητικώτατον μνημεῖον τοῦ ἀληθμονήτου Ἀρκαδίου, οὗ ἡ ἀνάγνωσις θὰ ἐξεγείρῃ, ἐσμέν βεβαία, δάκρυα θαυμασμοῦ καὶ πόνου καὶ εὐγνωμοσύνης ἔθνηκῃς.

Η 8^η ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Ἀρκαδίου Κρήτης

ΚΟΥΤΕ βροῦχο φοβερό μέσα 'ς τὰ ριζοβούνια; βροντὲς ψηλὰ 'ς τὸν οὐρανό, καὶ κάτω χαμηλὰ 'ς τὴ γῆ, τὲς μπαλλωθιές τῶν κανονιῶ ἀνάμιχτες μὲ τὲς φωνές τὲς ἄγριες τῶν Τούρκων, ποῦ λαβωμένοι πέφτουνε 'ς τὸ ματωμένο χῶμα; — Ὡρεῖτε μαῦρο τὸν καπνό, τὸ φοβερό σκοτάδι, καὶ τὴ βροχὴ ποῦ χύνουνε ὀλάνοικτες τοῦ οὐρανοῦ οἱ φλέγες; — Ὡρεῖτε μιὰ ποῦ κάθεται σὲ θρόν' ἀπὸ τουφεκία, ἀκκουμπισμένο σὲ νεκρῶ κορμιὰ καὶ αἵματοβαμμένο; κ' ἔχει κορμί της τὸν καπνό, τὴ φλόγα γιὰ πορφύρα, κι' ἀντὶ λαλιᾶς τὸ φοβερό τοῦ τουφεκιοῦ τὸν βρόντο; — Ἐκεῖ κοιλοπονᾷ μὲ βογγητὸ ἡ ζηλεμένη Δόξα, κι' ἓνα παιδί γεννᾷ αἰώνιο, ἀθάνατο, 'ς τὸν κόσμον ξακουσμένο — παιδί; — ὄχι παιδί! ἐν' ὄνομα: — Γεννᾶται τὸ Ἀρκάδι.

Ναί: σὰ σήμερα γεννήθηκε τὸ τιμημέν' Ἀρκάδι. — Πρωτῆτερα δὲν ἦτανε παρὰ φωλιά μονάχη, ἀγρίω μαύρω κοτσυφῶ, ποῦ ψάλλανε ἀτέλειωτα 'ς τὸ Πλάστη, καὶ ἤσυχα κ' ἀτάραχα περνοῦσαν τὴ ζωὴ τας. — Καὶ ἂν καμμιά φορὰ παλαίθανε, παλαίθανε μὲ τὰ στοιχειὰ μονάχα, τὰ πάθη ποῦχ ἡ σάρκα, καὶ μόνη δόξα εἶχανε τσ' ἀναισθησιᾶς τὴ δόξα.

Τὶ ἦτανε ἐτοτεσὰ τὸ ὄνομα Ἀρκάδι; — Ἐν' ὄνομα ἀδιάφορο,

χωρίς ψυχή, χωρίς ζωή.—Μὰ τώρα ;—'Αρκάδι λές κι' αίσθάνεσαι τὸ νοῦ σου νὰ σαλεύη, νὰ ζωντανεύη ἡ ψυχή, τὸ αἷμα σου νὰ βράζη κ' αἰσθήματα διάφορα νὰ σου γεννᾷ ἡ καρδιά σου. 'Αρκάδι λές κ' εὐθὺς πετᾷτ' ὁ νοῦς σου 'ς τὴ σκοτεινὴ, τὴ τρομερὴ ἡμέρα τοῦ Νοέμβρη· ἐκείνη, ποῦ πλακώσανε οἱ Τούρκοι 'ς τὸ 'Αρκάδι.—Κ' ἡ φαντασία σ' ὀδηγᾷ 'ς τὸν ἁγιασμένο τόπο.

Μέσα προβαίρνεις 'ς τὴν αὐλή, καὶ πρῶτα πρῶτα βλέπεις, μπροστά σου, μές 'ς τὰ μάτια σου, μιὰ μάννα κακομοίρα. Ἐχει ἀνέπλεκα μαλλιά, στεγνὸ στεγνὸ τὸ πρόσωπο, κι' ἀπὸ τῆς πείνας τὴ φωτιά καὶ τὴ λαχτάρα τοῦ νεροῦ μαυροποξήραμμένη. 'Σ τὰ γόνατά της κάθεται. Μπροστά της ξαπλωμένα δυὸ ἀγγελούδια ἄπτερα τὰ δυὸ της τὰ παιδάκια ἔχουν ζωὴν χωρὶς πνοὴ καὶ ὄψι νεκρωμένη.—'Ανοίγουν τὰ ματάκια τως, 'ς τὴ μάννα τως τὰ στρέφουν, καὶ μὲ τὸ βλέμμα τως αὐτὸ τὸ πόνο τως τὸ φοβερὸ μὲ στόμ' ἀπὸ ἀδυναμίᾳ κλειστὸ 'ς τὴ μάννα τως ξηγοῦνε. Κ' ἡ μάννα μένει ἄφωνη. Αὐτὴ, αὐτὴ ποῦ εἶχε δώσει τὴ ζωὴ, 'ς τὰ κοίνα 'κεῖνα τὰ μικρά, καὶ τώρα ; νὰ τως ἐφεύγη ἡ ζωὴ 'ς τὴν ἀγκαλιά της μέσα ! Νὰ μὴ μπορῇ 'ς τὸ βλέμμα τως ἐκεῖνο τοῦ θανάτου, νὰ χύσῃ, ὅση τῆς μένει μέσα της ζωῆς ἀκόμ' ἀχτίνα ! Νὰ τὰ θωρῇ νὰ φεύγουνε κι' αὐτὴ νὰ μένη πίσω ! . . . Μὰ νὰ ! Μπροστά της βρίσκεται τοῦ Χάρου τὸ μαχαίρι. Μὲ μιὰ σπαθιά 'νοῦς στρατιώτῃ Τούρκου χάνει τὸ φῶς, ἡ κεφαλὴ της κλίνει, καὶ πέφτει πάνω 'ς τὰ κορμιὰ τῶν δύο της τῶν ἀγγέλων,—ἀνοίγουν τὰ ματάκια τως ποῦ τάχε βρέξει αἷμα—ἀνοίγουν τὰ χειλάκια της καὶ γλύφουν τὴ ρανίδα, ποῦ εἶχε στάξ' ἐπάνω της ἀπὸ τὸ αἷμα τὸ γλυκὺ τῆς σκοτωμένης μάννας. Μὰ κεινηνὰ τὴν ὥρα βρίσκουν τὴν πόρτα ἀνοιχτὴ, καὶ φεύγουν οἱ ψυχές τως.—Πετοῦν, πετοῦν, καὶ σμίγουνε μὲ τὴν ψυχή τῆς μάννας.

Θωρεῖς παρέχει δυὸ κορμιὰ, μιὰ νέα κι' ἓνα νέο, ἓνα ζευγάρι ὠμορφο, ἓνα βιτσᾶτο νέο μὲ πρόσωπο σὰν τοῦ παιδιοῦ, ὀροσᾶτο σὰν τὸ ρόδο, μὲ μάτια ποῦ σπιθοβολοῦν, μὲ χεῖλια ποῦ δὲν μπόρεσαν ἡ δίψα κ' ἡ ἀναφαγιά τὸ χρῶμά τως ν' ἀλλάξουν, καὶ φαίνονται νὰ λαχταροῦν ἄλλω χειλιῶ τὴ σμίξι· μιὰ κόρη ποῦ δὲ λέγεται, ξανθομαλλοῦσα, κάταπρη, λιγνὴ καὶ μαυρομιμάτα μὲ μάγουλα σὰν τὴ φωτιά, μὲ χεῖλια σὰν τὴ φλόγα. Γονατιστὸς μπροστά 'ς τὴν πολεμήθρα προσμένει ὁ νιός. Δίπλα του ἡ κόρη βιαστικὴ γεμίζει τὸ τουφέκι. Καὶ τοῦ τὸ δίδει. Μὲ χαρὰ ἐκεῖνος τὸ ἀρπάζει· σιμώνει εἰς τὸ ἄνοιγμα τοῦ τοίχου γιὰ νὰ παίξῃ· καὶ σφαῖρα μιὰ τοῦ ἔρχεται 'ς τὸ ὠμορφο κεφάλι, καὶ ρίχνει ἄφωνο νεκρὸ 'ς τῆς νέας τὴν ἀγκάλῃ τὸ νιὸ ποῦ λάτρευεν

αυτή, πούττονε φῶς γιὰ 'κείνη, ἐλπίδα μόνη καὶ ζωὴ, πνοὴ καὶ κόσμος ὅλος. Δὲν ἦτο θάνατος γι' αὐτὴ ! Τὸ σῶμα της ἀντέχει. Μὰ μέσα κεῖ τοῦ σμίγουνε τὸ σῶμα κ' ἡ ψυχὴ μας, καὶ πάει, φέρνει ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα ὅπου θελήσῃ, ἀναμεσῶς ἐκεῖ ἐσφήνωσε τοῦ μαύρου Χάρου ἢ πνοῆ, κι' ἐνέκρωσέ της τὴ ζωὴ, χωρὶς νὰ τὴν ἐπάρῃ. Ἦτο τρελὴ, καὶ μ' ἄγριο καὶ φοβερὸ τὸ βλέμμα, ὅλους γυρεύει τοὺς νεκροὺς, καὶ φτίνεται σὰν νὰ ζητᾷ 'ς τοὺς λαβωμένους μέσα, 'κεινο τοῦ δέχθηκε νεκρὸ 'ς τὴν ἀγκυλιά της μέσα. Τριγύρω της πολλοὺς νεκροὺς οἱ σφαῖρες χαμαὶ ρίχνουν, κι' αὐτὴ γερὴ ἀκούραστη γυρίζει, ἀδιάφορη πρὸς τὰ λοιπὰ, τὸ ἔργο της ξακολουθᾷ μὲ σαλεμένα φρένα. Τί γίνθηκε ; Σκοτώθηκε 'ς τὸ τέλος ; Ποιὸς ξεύρει ; — "Ἐνας καὶ μόνος— ὁ Θεὸς τὴν τύχη της ἤξεύρει.

'Εδῶ γυναῖκες ἄμοιρες, ποῦ χθὲς ἀκόμη ἦσαν εὐτυχησμένες μὲ χαρὰ 'ς τὰνδρῶς τως τὴν ἀγκάλῃ καὶ μὲ κλειστὰ τὰ μάθια τως θαρροῦσαν πῶς εὐρίσκονται 'ς ἀληθινὸ τοῦ Παραδείσου ἴσκιο καὶ σήμερα ; Φαρδὺ πλατὺ θωροῦνε ξαπλωμένο γάμαι τὸν ἄνδρα, ποῦχανε καμάρι καὶ ζωὴ. Τὸν ἐθωροῦν' ἀπὸ μακρὰ, χωρὶς κοντὰ νὰ πάνε μοιρολογοῦνε, κλαίουνε, καὶ λησμονοῦν 'ς τὴν ὥρα τὸ θάνατο, ποῦ ξάπλωσε τὰ μαῦρα τὰ φτερά του 'μέσα κι' ἀπόξω τ' Ἀρκαδιοῦ. Ἐκεῖ θωρεῖς τοῦ γέρου τὸ ζαρωμένο πρόσωπο, ποῦ τόσα εἶδε χρόνια καὶ ἔζησε χωρὶς ποτὲ θανάτου φόβο νάχῃ, ποῦχεν ἐγγόνια καὶ παιδιὰ, παιδιὰ τῶν ἐγγονιῶ του, καὶ ἤλπιζε πῶς ἤσυχος μιὰ μέρα, θ' ἀντίκρυζε τὸ θάνατο, καὶ πῶς ἐπάνω εἰς τὰ δάκρυα τῶν τόσων ἀπογόνων, ἀπάλαφρα, ἀπάλαφρα θὰ πέτα ἡ ψυχὴ του. — Καὶ τώρα ; Νὰ μένη ἔρημος ἐκεῖ σφιγτὰ σφιγτὰ δεμένος μὲ ἀλυσίδες τὲς βρογιῆς τοῦ γέρου πολυχρόνη ! Νὰ βλέπῃ νὰ σπαράσσουνε, νὰ ξεψυχοῦν τριγύρω οἱ ἀδελφοὶ του, καὶ τὰ παιδιὰ, ποῦ γέννησε κι' ἀνάθρεψε μὲ βάσανα καὶ πόνους, νὰ πολεμοῦνε παρεκεῖ, καὶ νὰ ναι σκοτωμένα τὰ περισσότερ' ἀπ' αὐτὰ, χωρὶς νὰ ξεύρῃ πόσα ν' ἀκούῃ τὴ φωνὴ τῶν θεργιωμένω Τούρκω κάθε στιγμή καὶ πειὸ κοντὰ, καὶ νὰ αἰσθάνεται ὅλονεν τριγύρω 'ς τὸ λαιμὸ του τὰ χέρια τῶν τυράννω του νὰ τὸν ἐσφίγγουνε σφιχτὰ, καὶ τὴν κρυάδα τοῦ σπαθιοῦ νὰ τοῦ καρφώνῃ 'ς τὸ λαιμὸ νὰ πνίγεται, νὰ μὴ μπορῇ φωνὴ νὰ βγάλῃ ὄξω ! νὰ ἀνασαινῇ μιὰ στιγμή καὶ πάλι νὰ ἀρχίζουνε τὰ ἴδια βάσανα αὐτὰ, ὁ ἴδιος ὁ ἀγώνας.

'Ακοῦς φωνὲς μικρῶ παιδιῶ ποῦν' ἡ χαρὰ ζωὴ τως, νὰ τρέμουν, νὰ σπαράσσουνε, νὰ βλέπουν σκοτωμένους, τὴ μάνα τως νὰ σέρνῃ τὰ μαλλιά της, νὰ δέρνεται, νὰ γδέρνεται, νὰ βγάνῃ μ' ἄγρια φωνὴ τὸν πόνο τῆς καρδιᾶς της ; Κι' αὐτὰ μὲ δάκρυ

ἄφθονα θεσμά να πολεμοῦν να σβύσουνε τῆ φλόγα, ποῦ ἐφλόγιζε τὰ σωτικά τῆς δύσμοιρης τῆς μάννας! Καί ἀντί να σβύσουν τῆ φωτιά, ποῦ ἐφλόγιζε τὰ σωτικά τῆς δύσμοιρης τῆς μάννας: καί ἀντί να σβύσουν τῆ φωτιά, να τὴν ἀνάβουν πλειό πολύ, καί να τὴν κάνουν να πονῆ ἀδιάκοπα, ἀγιάτρευτα, χωρίς παρηγοριά καμμιά, τὴν ἔρημη τῆ μάννα! . . . Τέτοιες παρόμοιες σκηνές, φόβου, τρομάρας, πόνου, βάλετε ὅσες θέλετε μέσα σ' τὸ νοῦ σας ὅλοι, καί τὴν εἰκόνα θ' ἄχετε τοῦ Ἀρχαδιοῦ ἐκείνης τῆς ἡμέρας.

* *

Μέσα ς' ἐκείνη τῆ φοικτῆ καί τρομερῆ ἀντάρα, ὅπου μουγκρίζ' ὁ κεραυνὸς ψηλὰ ψηλὰ 'ς τοῦ οὐρανοῦ τὰ βάθη, κι' ἡ ἀστραπὴ φεγγοβολᾷ, καί τὸ σκοτάδι σχίζει, καί κάτω χαμηλὰ 'σ τῆ γῆ βροντάει τὸ κανόνι, κ' ἐσύριζεν ὁ ἀνεμος, συρίζουνε οἱ σφαῖρες, ἓνας σὰν φάντασμα γοργός, σὰν τὸ καπνὸ πυκνὸς καί μαυρισμένος, μέσα διατρέχει τὴν αὐλή, τὴν αἱματοβαμμένη· διασκελίζει τὰ ψυχα κορμιὰ, ποῦ ἦσαν ξαπλωμένα καί μ' ἀνοικτὰ τὰ μάθια τως ξανοίγανε τὸν οὐρανὸ, ὀποῦτρεχ' ἡ ψυχὴ τως.—Σὰν τὸ καλάμι: ἔτρεψε, ἐθώριε δίχως να θωρῆ, πορπάθιε χωρίς τῆ θέλησί του.—Δὲν ἦτο φάντασμα αὐτός.— Ἦτο τοῦ Ἀρχαδιοῦ ὁ γούμενος.— Ὁ Γαβριήλης ἦτο.— Κ' ἐκεῖ που περίδιάβαινε, ἐκεῖ ποῦ περπατοῦσε, ὁ ἓνας τοῦ ἐφώναζε:— Χαθῆκαμε, πατέρα!— Ἡ ἄλλη:— Ἐχάσα τὸ παιδί μου!— Τὸν ἄνδρα μου σκοτώσανε, ἡγούμενε, οἱ σκύλοι.— Ἄχ ποῦνε ὁ πατέρας μου;— τοῦ φώναζε μιὰ κόρη.

— Ἄχ! ξεψυχᾷ καλόγερε, γιὰ δὲς ἐδῶ τὸ φῶς τῶν ἀμμαθιω μου, — ἀντιλαοῦσ' ἡ ἄλλη.— Κι' ὁ γούμενος χωρίς μιλιὰ, χωρίς ψυχὴ, χωρίς τὸ νοῦ του νᾶχη, τὸ ζάλο του δὲν κόντευε, μόνον ἔτρεχεν ἀκούραστος, ξεψυχισμένους, ζωντανούς, νεκρούς καί λαβωμένους, πατώντας, διασκελίζοντας, κι' ὄλο ὀμπρὸς περνώντας.— Ἦτο ἡ τρίτη ἡ φορά, ἡ τρίτη λιτανεία.— Τώρα περνᾷ ὀμπρὸς ἀπὸ τὴν ἅγια πόρτα τσ' ἐκκλησιᾶς, ὅπου σὲ τόσα χρόνια, μονάχη μὲ τὸν Πλάστην τῆς μιλοῦσε ἡ ψυχὴ του. Στέκεται, καί πρὸς στιγμὴ γυρίζ' ὁ νοῦς του πίσω.— Δακρῶζουνε τὰ μάθια του, σκύφτει ἡ κεφαλὴ του, καί δίχως να θέλη μὴδ' αὐτός, ἡ χέρα του σαλεύει, καί τὸ σταυρό του κάνει τρίς, καί στρέφεται ὀπίσω. Τρέχει καί βγαίνει σὰν πουλι' 'ς τὸ ἔσμο τὸ κελλί του, — πετᾷ τὸ χαμαῖλι του, — ἀρπάζει τὴν πιστόλα του καί βγαίνει 'ς τὸν ἐξώστη, — βγαίνει ψηλὰ γιὰ να τὸν δοῦν, — πυροβολᾷ γιὰ ν' ἀκουσθῆ, — καί μιὰ κραυγὴ γρηκιέ

ται : — Σ' τὸν οὐρανὸ τ' Ἀρκάδι μου. — Καὶ πέφτει σκοτωμένος.
 Ἐφυγε τὸ ταχύτερο εἰς τὸν ἄλλο κόσμον· τρέχει γιὰ ναῦργ,
 τόπο ἄνω κεῖ νὰ βάλῃ τὸ Ἀρκάδι.

* *

Κι' ὁ θάνατος βροντολογᾷ. — Κάθε πνοή του ρίχνει εἰς τὴν
 ὀλοπόρφυρον τὴ γῆ, τὴν αἵματοβαμμένην, κορμιὰ, ποῦ θὰ ζηλεύ-
 ανε, ἂν τὰ βλεπαν ἀγγέλοι κορμιὰ, ποῦ ἔπλασ' ὁ Θεὸς τὴν Κρήτη
 νὰ στολίσῃ κορμιὰ, ποῦ τως ἐταίριαζε εἰς ἄλλη ἀγκάλῃ ὕπνος.

Σύννεφα βγαίνει ὁ καπνός, οἱ σφαῖρες κάνουν θραῦσι. —
 Λίγο ἀκόμη καὶ σωρὸς τὸ Μοναστήρι πέφτει.

* *

Χαρά! χαρά! πῶς φαίνεσαι εἰς τὰ πρόσωπα τῶν Τούρκων! —
 Αἶ! Τί νὰ φαντάζεται ὁ νοῦς τῶν ἄγριων θηρίων; — Λιγάκι
 ἀκόμη — καὶ πέρα τὰ τουφέκια — καὶ εἰς τὴν ἀγκάλῃ παίρνο-
 με τὰ ἀγγελόμορφα κορμιὰ, ποῦ κλείει τὸ Ἀρκάδι.

Αὐτὰ εἰς τὸ νοῦ τως σ' ὠργιαζαν, καὶ περισσότερ' ἄναβε τὸ
 μῖσος εἰς τὴν καρδιά τως, κι' ἐφλόγιζε τὸ στῆθος τως ὁ πόθος,
 ἢ λαχτάρα. — Κι' ὅσο περνοῦσ' ἡ ὥρα καὶ τὸ τουφέκι λιγο-
 στάς ἐβρόνταν ἀπὸ μέσα κ' ἐφαίνονταν, πῶς σώθηκαν τῶ χριστι-
 ανῶ οἱ τουρκοφάγες μπάλλες, μεθύσανε οἱ ἄπιστοι, ὁ νοῦς τως
 πέρνει ἀέρα κ' ἡ φαντασία τως γεννᾷ, πῶς παραδίδονται εἰς αὐ-
 τοὺς τοῦ Γολγοθᾶ οἱ δοῦλοι.

Φωνάζουνε· Ἀλλάχ-ἀλλάχ-κι' ὁ κόσμος ὅλος τρέμει. Γύρω
 τριγύρω τὰ βρονὰ σπαράσσουν καὶ μουγκρίζουν, καὶ τοῦ θανά-
 του ἡ φωνή, τοῦ κανονιοῦ ὁ βρόντος, εἰς τὴν πλάσιν ὅλη διαλα-
 λεῖ, πῶς ἔφθασε τὸ τέλος.

Μαζεύονται μέσ' στὴν αὐλὴ ὅλοι μικροὶ μεγάλοι, ὅσους ἀφῆκε
 ζωντανούς τοῦ Τούρκου τὸ τουφέκι.

Σωθῆκαν τὰ φυσέκια μας. Τί προτιμᾶτε; Πέτε: Τὸ θάνατο
 μὲ τὴν τιμὴ, ἢ θάνατο χωρὶς τιμὴ; ρωτᾷ ἓνας ποῦ ἀρχηγός
 τως φαίνεται. — μιλεῖτε. — Μπαροῦτι ἔχομε πολὺ, ψηλά ψηλά
 νὰ βγοῦμε καὶ γάμα; εἰς τὴ γῆ βθειὰ νὰ σπρώξωμε τοὺς
 Τούρκους. — Μιλεῖτε! Πῶς σωπαίνετε; Σᾶς τρώμαξεν ὁ Χά-
 ρος; — Ἐφοβηθήκατε ἐσεῖς; — Ἐσεῖς, ποῦ τόσες ὥρες βλέπετε
 τὰ νύχια του νὰ σέρνουν μέσ' ἀπὸ ζωντανὰ κορμιὰ ψυχῆς
 ζωῆ, ζωὴ γεματὴς;

Γιὰ δέτε! — Τί ἐλπίζουτε! Καὶ ὅμως! ὡς εἶδ' ὁ νοῦς ἐλ-
 πίδα νὰ προβαίρῃ, καὶ ἄρισ' ἡ καρδιά λιγάκι ν' ἀνεπαίρῃ.
 πάλ' ἡ ἀγάπη τῆς ζωῆς ἐγύρισεν ὀπίσω, καὶ τοῦ θανάτου ἢ

θωριά ἀγρίεψε καὶ πάλι. — Δειλιάσανε οἱ ἔμισοί, 'πεθύμησαν νὰ ζήσουν, καὶ τὴν ἐλπίδα τως αὐτῆ, τὸν πόθο τῆς καρδιάς τως, ἢ γλώσσά τως δὲν 'μολογᾶ, τὸ 'μολογᾶ ἢ μορφή τως.

— Δὲν ἀποκρίνεσθε λοιπόν; ρωτᾶ καὶ πάλι 'κεῖνος· τότες ὅσ' ἀπὸ σᾶς θελήσουνε μὲ τιμημένα τὰ φτερά νὰ πεταχθῆ ἢ ψυχὴ τως, — ἐμπρός! 'Ακολουθατέ μου.

'Εκεῖ μπροστά ς' τὴν Καστρινὴ τὴν Πόρτα, ἐκεῖ ποῦ μαζευθήκανε οἱ Τοῦρκοι γιὰ νὰ μποῦνε ς' τὴν ἀγιασμένη μας Μονή, ἐκεῖ 'ναι ἀποθήκη. 'Εκεῖ 'χομε καὶ μαζευτὸ βαρέλλια τὸ μπαρουτι. 'Εκεῖ ἀκολουθατέ μου. — Οἱ ἄλλοι σεῖς 'πομείνετε κεῖ μέσα μαζωμένοι ς' τὰ νοτικά κελλιὰ καὶ ὁ Θεὸς μαζί σας. — 'Εμεῖς ς' Αὐτὸν ντελόγω πᾶμε καὶ σεῖς πομείνετε λιγάκι πάρα πίσω.

'Αδέλφια, συγχωρᾶτε μας. — 'Ελᾶτ', ἐλᾶτ', ἀδέλφια καὶ πατέρες μας, γυναῖκες, θυγατέρες μας, ἐλᾶτ' ἐδὰ ς' τὰ ὕστερα γλυκὰ νὰ φιληθοῦμε.

Κ' ἕνας ἤχος τοῦ φιλιουῦ ἀκούεται ντελόγω· ἤχος βαρὺς, ἤχος πυκνός, ὁποῦ 'σχιζε τὴν πέτρα· ἤχος ποῦ 'εσχιζε κάθε καρδιάς τὰ μαῦρα φυλλοκάρδια.

Κ' οἱ ἀναστεναγμοί, τὰ δάκρυα, ὁ πόνος τῶν καρδιῶ τως, ἦσαν βρασπιστήρια γιὰ κείνους πειὸ μεγάλα, ἀπ' ὅσα τοὺς τυλίξανε ὡς κεινηνὰ τὴν ὥρα.

Καὶ ἐπερνοῦσαν οἱ στιγμές, κι' ἀτέλειωτος ὁ ἀποχαιρετισμὸς ἐφαίνονταν ἀκόμη.

'Ελᾶτε πλειά· — μὲ τὴ φωνὴ τρεμουλιαστὴ φωνάζ' ὁ ἀρχηγός τως.

Μπαίνει ὀμπρός — ὀπίσω του ἐπιάταν τὸ μαντήλι, υἱοὶ καὶ νιές ἀγκαλιαστοί, σ' ἄν νὰ πηγαίνουν ς' τὸν παστό, ἐπιάσανε διακόσοι. — 'Ατάραχοι καὶ γελαστοί, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, κόρες, ἀγόρια, κι' ὅτοι γιὰ ἄλλη ἔσμιξι, λογοστεμένοι ἦσαν, καὶ ὅσοι εἶχαν τὴν καρδιὰ ἐρωτοκτυπημένη, καὶ ἐφοβοῦνταν χωρισμὸ μὲ ἀτιμίας τὸν καρπό, ὅλοι αὐτοὶ προτίμησαν τὴν ἔνωσι αἰώνια νὰ κάμουν, καὶ τὴ ζωὴ ν' ἀλλάξουνε, νὰ φήσουνε τὸν κόσμο, καὶ σ' ἄλλο κόσμο ζωντανὸ μ' ἀσπροφορεμένη τὴ ψυχὴ, ἀθῶα, τιμημένη, νὰ πεταχτοῦν, νὰ πᾶνε.

— Εἶχαν ἀρχίσει νὰ πατοῦν τὸ δοξασμὸν 'Αρχάδι τῶν ἄπιστω τὰ τρομερὰ, καταραμένα πόδια. — Δυὸ φοβερὰ ἀνοίγματα ς' τοὺς τοίχους εἶχαν ἀνοίξει, κ' ἐκεῖθε μέσα μπαίνανε τοῦ Χάρου τὰ ἀδόντια γιὰ νὰ ποφάγουν, ζωντανούς ὅσους ἢ μπάλλ' ἀφῆκε. — Σιμώνουνε πολλοὶ πολλοί, μ' ἀπὸ τὸ ἀνοίγμα αὐτὸ ὅλοι νὰ μποῦν δὲν ἤμποροῦν, γι' αὐτὸ ἄλλοι τως μπαίνουν ἀπὸ

ἄλλοι χιλιάδες πολεμοῦν σκαλώνοντας εἰς τὸ τοιχίον τῆς ἀποθήκης κείνης, πρῶτοι αὐτοὶ τὸν πόδα τῶς μὲς στὴ Μονὴ νὰ βάλουν.— Καὶ μηδὲ βάζουτε ἔς τὸ νοῦ, τί θάνατος παράξενος ἐκεῖ τοὺς περιμένει!

Μέσα κι' ἀπόξω, ἔς τὴ στεγὴ κείνης τῆς ἀποθήκης γονατιστοὶ προσεύχονται καὶ κάμνουν τὸ σταυρὸ τῶς, ὅσοι σταυρὸ θὰ κάμουνε τὸν ἄσαρκο ἀέρα. Τριγύρω τῶς φωνὴ καμμιὰ τὴν προσευχὴ τῶς τὴ γλυκειὰ δὲ βγαίνει νὰ ταραξῆ. — Μόν' ἡ βροχὴ ἔξακολουθᾷ, σὰν δάκρυα τοῦ οὐρανοῦ, τὰ στειρεμένα μάθια τῶς λιγάκι νὰ δροσίζῃ.

Δὲν ἔχουν πρᾶγμα ἀνθρώπινο οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι. — Πρίχου μισσέψη ἢ ψυχὴ, ἐνέκρωσε τὸ σῶμα, ἔκοψε τὰ δεσμὰ τῆς, καὶ μιὰ ἰδέα μοναχὴ σ' ἐκείνους κυριεῖει: νὰ φύγουν τὸ ταχύτερο τὴν ἀτιμιὰ τοῦ κόσμου! Νὰ σώσουν τὴν τιμὴ τῶς, καὶ μὲ τὸ θάνατο αὐτό, νὰ συγκινήσουν δυνατούς, νὰ μαλακώσουν τὰς καρδιὰς τῶν Εὐρωπαϊῶν τὰς σκληρὰς καὶ ἔς τὴν πατρίδα τῶς ζωὴ ἐλεύθερη νὰ δώσουν, καὶ τὴν ἀγία τοῦ Χριστοῦ πίστι ν' ἀνεσηκώσουν.

* *

Τριγύρ' ὁ κόσμος σκοτεινός. — Τὴ μαύρη τῆς τὴ σκέπη εἶχε ξαπλώσει εἰς τὴ γῆ ἀπὸ πολληώρα ἢ νύχτα. — Ὁ ἥλιος δὲν ἠθέλησε νὰ φέξῃ τόση μεγάλη φρίκη. — Ὁ οὐρανὸς δὲν ἔπαυε ὅλο βροντᾶς νὰ βγάνῃ, μηδὲ νὰ ρίχνῃ ἀστραπές, καὶ τὴ βροχὴ ποτάμια. — Μόνον ὁ βρόντος μιὰ στιγμή τοῦ κανονιοῦ ἔχε παύσει, καὶ ὅλοι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ πέσουν ἔς τὰ φοβίμια. — Ἐστέκανε κι' ἐβλέπανε. — Τὸ νόημα προσμένουν τὴν ἔφοδο νὰ κάμουν.

Καὶ περιμένουν ἄφωνοι!...

Μὰ ξάφνου πίσω στρέφονται, ἄλλοι ξαπλώνουν κάτω, κι' ἄλλοι ὅσ' ἦσαν πλεῖο μακρὰ τρέχουν κι' ἀκόμη τρέχουν.

* *

Κρότος μεγάλος, φοβερός, μὲ μιὰ ἀδήγητη βοή κ' ἓνα σεισμό, ποῦ ἔτρεμεν ἡ γῆ κ' οἱ βράχοι γύρω, κ' οἱ φλόγες ἔς τὰνω πηδηκτές, καὶ μιὰ φωθιά μεγάλη, μὲ πέτρες, χρώματα, πολλά, καπνὸ καὶ σώματα κομμάθια γενομένα, λαιμούς, κεφάλια χωριστά, χέρια, ποδάρια, στήθια, μὲ μιὰ φωνὴ τρομάρας καὶ τοῦ φόβου χιλιάδ' ἀνθρώπων ζωντανῶν, ποῦ σκέπαζαν τοῦ Ἀρχαδιοῦ ὀλόγουρα τὸν κάμπο, βγῆκαν μὲ δύναμι ἑπερθαύμαστη, κοντὰ εἰς τοῦ μοναστηριοῦ τὴν Καστροινὴ τὴν Πόρτα, καὶ μὲ τὴ δύναμι αὐτὴ ἢ φλόγα, τὸ μπαρούτι, σπρώχνουν ψηλὰ ἔς τὸν οὐρανὸ, ψυχὰς ἀγιασμένες, σκορπίζουτε ἀγιάζοντα τὴ γῆ τὰ ἅγια κομμάθια

ποῦ γιλιμοίρασε τὸ κάθε σῶμα χριστιανοῦ, ποῦ βρίσκονταν 'κεῖ μέσα. Καί μὲ τοὺς τοίχους τοὺς χονδρούς σκεπάζει, πνίγει, πέμπει 'ς τὸν "Ἄδη κάτω, 'ς τὴ μαύρη, τὴν αἰώνια, τὴν κόλασι τὴ φοβερή, ἐκείνους, ποῦ τολμήσανε 'ς τοὺς ἁγίους τοίχους τῆς Μονῆς τόσο κοντὰ νὰ πᾶνε. Καί μέσα 'ς τὸ καμίνι, μέσ' ἀποῦ βγῆκεν ἡ φωτιά καὶ ἔκαμε κομμάθια τὰ ἁγιασμένα σώματα κ' ἐπέταξέν τα ὄξω — ἐκεῖ πομείναμε μονάχες οἱ καρδούλες τως μὲ τ'ἀγίό τως αἷμα. —

* *

Σβύν' ἡ φωτιά ὀλότελα, καὶ τὸ σκοτάδι σμίγει μὲ τὸ καπνὸ τὸ σύννεφο ποῦ σκέπασε τ' Ἀρκαδί. Μὲς 'ς τὸ σκοτάδι κεινονὰ ποιὸς θα σιωπῶσι, πέτε ; — Οἱ Τοῦρκοι τρέμουν σὰν σκυλιά· δὲν ποκοτοῦν νὰ στρέψουνε ὀπίσω. — Φοβοῦνται· μπάς ἀπὸ μεσῆς τῆς συννεφιάς ἐκείνης προβάλλη φοβερὴ φωτιά 'ς' ἂν ἔν' ἀστροπελέκι καὶ τοὺς ἐκάψη μονομιᾶς ὡς ἤκαψε τοὺς ἄλλους. — Μὲ τῆς λαχτάρας, τῆς βροχῆς, τῆς παγωνιάς, τῆς φρίκης τὸ τούρτουρο ὀλονυχτῆς ὀλόρθοι καρτεροῦνε νὰ δοῦν νὰ βγαίη 'κεῖ ψηλά 'ς τὴ Ἀνατολῆς τὸ μέρος, 'ς τοῦ Ψηλορείτη τὴ κορφή, τὸ λαμπερὸ ἀστέρι, τὸ ἄστρο ὁ αὐγερινὸς ποῦ 'ς' τ'ἄλλα ἄστρα λέει, νὰ φύγουνε ν' ἀποκρυφτοῦν γιατί σὲ λίγο θὰ προβάλλη, ὁ βασιλιάς ὁ φωτερός, τῆς φέξης τὸ καμίνι.

Σιγά, σιγά γυρίζ' ἡ γῆ. Τὴ μαύρη φορεσὰ τῆς μ' ἄλλη ἀλλάσσει νυκτικὴ, ἠλιόφαντη, χιονάτη, καὶ περιμένει νὰ δεχτῆ 'ς τὴν ἀγκαλιὰ τῆς μέσα ἐκεῖνο ποῦ τὰ σπλάγγνα τῆς ζωογονεῖ καὶ τρέφει.

Μέσ' ἀπὸ κλίνη κόκκινη σηκώνεται ἀπάνω πορτοκαλλένιος, φλογερός τοῦ ἡλίου μας ὁ δίσκος. Μὰ μὴς προβάλλει 'ς τὴ λευκὴ τοῦ Ψηλορείτη κορυφή, κι' εἶδεν ἐκεῖθε τ' Ἀρκαδιοῦ νεκρόσπαρτο τὸν κάμπο καὶ τὴ νυφοῦλά του τὴ γῆ τὴ πολυμυρισμέυη, νάχη πλημμύρα αἵματος, κι' ἀντίς λουλούδια, σάρκες, σαίρνει μπροστὰς τοῦ μονομιᾶς τὴ μαύρη του κουκούλα, καὶ βαζ' ὀμπρὸς τοῦ σύννεφο καὶ γάνεται 'κεῖ μέσα.

"Ὅσα 'δε τὸν τρομάξανε' ὅσα θωρεῖ, τὸν τρέμουν· ἂν ἤμποροῦσε θὰ ἔπερνε τὸ φῶς του πάλι πίσω. — Μὰ δυστυχία ! Δὲν ἤμπορεῖ· κ' ἡ λίγη φέξη φτάνει, νὰ δώση θάρρος 'ς τὰ θεριά νὰ ξετελέψουν μὲ σπαθί, ὅσα ἡ μπάλλα κ' ἡ φωτιά ἀπειρακτὰ 'χε ἀφήση.

Καπνίζ' ἀκόμη ἡ φωτιά κ' οἱ Τοῦρκοι παίρνουν θάρρος, ἀφίνουν ἔρημες εὐθὺς τὲς σκοτεινὲς γωσῆς τως, καὶ τρέχουν ὄλοι 'ς τ' Ἀρκαδιοῦ τὸ πορφυρένιο κάμπο. Βλέπουν παντοῦ νὰ σπαρτα-

ροῦν κορμιὰ κομμαθιασμένα — ἐδῶ ποδάρι ἐμισό· ἐκεῖ χεριῶ κομμάθια· παρέχει κεφαλή μισή, κι' ἄλλου λαιμοῦ, καὶ στήθια, μὲ τῆ καπνίλα τῆς φωθιάς καὶ μὲ πημένο αἶμα, ἀνάμικτα τῆς νιάς, τοῦ νιοῦ, τῆς γράς, τάνδρός κιτρινισμένες σάρκες· — ἓνα κορμί σπαρταριστό, χιονόλευκο μιᾶς κόρης, μ' ἓνα κεφάλι μαλλιαρό, γεροντικό κεφάλι· στήθια ἄλλου μισά ἀσπρότριχα, πολυταγαριασμένα, μὲ χέρια νου; παιδιοῦ, μὲ κόρης τὸ κεφάλι. — Καὶ μέσα ε' τῶ νεκρῶ τὸ ἄφωνο στρωσιδί· ἀκούγονται δυὸ κλάματα, μικρῶ παιδιοῦ φωνάκια. Μέσα ε' τὲς σάρκες τὲς ψητές, μέσα ε' τὸ μαῦρο αἶμα μιὰ κίνησι ἀπάλαφρη κάμνει τοὺς Τούρκους νὰ σταθοῦν καὶ μιὰ μαθιά νὰ ρίξουν πέρα ἐκεῖ ποῦ δυὸ παιδιὰ, δυὸ κεφαλάκια σύναμα δείχνουν σημάδι τῆς ζωῆς, μέσα ε' τῆ κρύα ἀγκυλιά τοῦ χνωτισμένου χάρου. — "Ὅσο κι' ἂν ἦσανε θεριά οἱ Τούρκοι ποῦ περνοῦσαν, εἶχαν καρδιὰ καὶ σωτικά, καὶ λύπη αἰσθανθῆκαν. — Σιμώνουνε καὶ ζωντανὰ σηκώνουνε τὰ δυὸ κορμιὰ τῶ δυὸ μικρῶ πλασματώ, ποῦ θαῦμα πῶς γλυτώσανε χωρὶς κακὸ νὰ πάθουν, μέσα σ' ἐκείνη τῆ φωθιά, μέσα σὲ τέθοιο τιναγμό, μέσα σὲ τόση θραύτη :

Σ' τὸ τέλος μπαίνουν μὲ ὄρμη ε' τὸ ἁγιασμένο Ἀρκαδί. Τῆ νίκη δὲν τῆ πήρανε. Ποτὲ ποτέ, δὲν λέγεται τῆ νίκη πῶς κερδίζει, ἐκεῖνος ποῦχει ε' τῆ καρδιὰ τὸ τρόμο τοῦ ἐχθροῦ του, καὶ τὸν φοβᾶται καὶ νεκρό, μὴ σηκωθῆ ἀπάνω· μὴδὲ σιμώνει ὁ κόρακας ε' τοῦ ζωντανοῦ τῆ κρέας, μόνο πετᾶ καὶ κάθεται ε' τὸ φοβισμένο λέχι, καὶ τρώει, τρώει ἄφοβα τὸ βρωμεσμένο κρέας. Φωνὴ καμμιὰ τὴν ἐρημιὰ δὲ διαταράσσει· ἐκείνη· εἰς τὰ κελλιὰ τῶ δυὸ πλευρῶ πρὸς τὸ Βορρᾶ καὶ Νότο λουφάζανε οἱ ζωντανοὶ ε' ἂν τὰ μικρὰ πουλάκια ποῦ τρέχουνε καὶ κρύβονται μὲς' ε' τὲς φτεροῦγες τῆς κλωσσοῦς ὄντες περνᾶ γεράκι.

Μέσα ε' τῆ τράπεζα ἐκεῖ, ὅπου φορὲς ἀμέτρητες χορταίνανε τῆ πεινὰ τως περνῶντες· διαβάτες, τρεῖς δωδεκάδες· βρῖσκουνταν τουφέκια στεριεμένα καὶ τὰ κοροτοῦσαν μὲ θυμό, μ' ἀπελπισιά, μὲ πόνο, ἰσάριθμοι· λιοντόκαρδοι καμαρωμένοι ἄνδρες — κ' ἓνα παιδί μέσα σ' αὐτοὺς τρεμουλισσασιτισμένο. — Δώδεκα χρόνια ζούσανε τὸ ἔρημο ε' τὸ κόσμο, κ' ἐκόντεψε νὰ νεκρωθῆ ε' τοῦ φόβου τὴν ἀγκάλη. — Ἐσθάσανε ἀγλακηχοῖ ε' τῆς Τράπεζας τῆ Πόρτα, τοῦ μαύρου Χάρου τὰ κουπιά, ἀγριεμέν' οἱ Τούρκοι. Θωροῦν τουφέκια καὶ θαρροῦν πῶς εἶναι γεμισμένα· δειλιάζουνε καὶ πολεμοῦν μὲ λόγια νὰ τὰ πάρουν· ὑπόσχονται, ὀρκίζονται ε' τοῦ Βασιλιὰ τὴν κεφαλή πῶς, σὰν δώσουν τὰ τουφέκια, δὲν ἔχουνε νὰ φοβηθοῦν καὶ ε' τῆ ζωῆ θὰ μείνουν.

“Οντες ε’ τὸ μαῦρο πέλαγος βουλιάξ’ ἓνα καράβι, ὅσοι βρε-
θοῦνε μέσα ’κεῖ ἀρπάζουν ἓνα ξύλο καὶ μὲ αὐτὸ φαντάζονται
πῶς στὴ ξηρὰ θὰ πλεύσουν· μὰ μονομιᾶς εὐρίσκονται εἰς τὸ
Φαριῶ τὰ δόντια· — Τὸν ὄρκο ἐπιστέψανε, κ’ ἐθάρρεψαν πῶς
τῆς ζωῆς τοὺς φῶτισ’ ἢ ἀχτῖνα. — Δίδουν τουφέκια κὶ ἄρ-
ματα, κὶ ἀνοίγουνε τὴ πόρτα. — Ὀρμουνε μὲ θυμὸ πολὺ σ’
τὴ Τράπεζα οἱ Τοῦσκοι, καὶ τρεῖς τως ἓνα πιάνουνε, οἱ δυὸ
χέρια καὶ πόδια κὶ ὁ τρίτος σάζει τὸ λαιμὸ γιὰ νὰ βρῆ τὴ
σφαγὴ του.

*
*

Τὴν ὥρα κείνη τὸ παιδὶ ποκάτω ε’ τὸ τραπέζι ἐχώσθηκε —
τὸ θάνατο ποῦ θέριζ’ ἀπὸ πάνω, ἐλπίζοντας πῶς θάφευγε — θω-
ρεῖ το ἓνας μὲ σπαθί, καὶ θέλει νὰ το σώσῃ. — Σκύπτει, τὸ
σαίρνει, μὰ αὐτὸ τὸ ἔδεσεν ὁ φόβος — καὶ πίσω σαίρνεται εὐ-
θύς μὲ δύναμι περίσσια· φωνάζει — μὴ μὲ σφάζετε· ἐκεῖνος
σαίρνει ἀκόμα, καὶ γιὰ νὰ δείξῃ πῶς πονεῖ τὸ δύστυχο παιδάκι,
σηκώνει τὸ μανίκι του λίγο ψηλά καὶ δείχνει ε’ τὸ τρομασμένο
τὸ παιδὶ ἓνα σταυρὸ ὀλόμαυρο ε’ τὴ σάρκα τοῦ χεριοῦ του. —
Καὶ τὸ σημάδι ἤφταζε, τῆς πίστεως τὸ σημάδι, πίστη νὰ σπείρῃ
ε’ τὴ καρδιὰ ποῦ ἤκαιγεν ὁ φόβος, καὶ μονομιᾶς ἐβλάστησε τὸ
ἐλπίδας τὸ λουλουδί, μιὰ ποῦ τὰ ζέστανε τὰ δυὸ τσ’ ἀγάπης ἢ
θερμάστρα. Τὸ γλύτωσε τὸ ἄμοιρο. Δὲν τώβρηκεν ὁ Χάρος, ὁ
χάρος ποῦ ἐθέριζε μὲ κοφτερὰ δρεπάνια κουφάρια, ποῦ ποζή-
ραναν τόσω μερῶ ἢ πῆνα, τρομάρες καὶ τὰ βάσανα κ’ οἱ λο-
γισμοὶ κ’ οἱ φόβοι, τοῦ μαρουθιοῦ τὸ κάπνισμα, τσ’ ἐκδίχησις
ἢ φλόγα.

*
*

Ἀπάνω στὰ τραπέζια κρατῶντας τὰ κεφάλια τως, τὰ χέρια
καὶ τὰ πόδια, ἐξαπλωμένους εἶχανε καίτους τριάντα ἔξη — φω-
νὲς φρικτὲς γεμίζανε τὸ θόλο, φωνὲς ποῦ βγάνανε ἀπὸ λαιμὸ
σφιγμένο ἀνθρώποι ποῦ παλαίθανε μὲ τοῦ θανάτου τᾶγρια καὶ
τρομερὰ μαχαίρια. Κ’ ἐσφάζανε οἱ ἄπιστοι. — Κ’ ἐγρῆκας τὸ
μαχαίρι νὰ κόβῃ φλέγες συριχτὲς, νὰ μπήγηται σ’ τὴ σάρκα,
νὰ φτάνῃ ὡς τὸ κόκκαλο, νὰ τρίξῃ, νὰ τὸ σκίξῃ. — Κ’ ἔβγαине
αἷμα τσιρηχτὸ καὶ ἐμαύριζε τοὺς τοίχους καὶ ἤθαφε τὰ πρό-
σωπα τὰ ἄγρια τῶ θεριεμένω τούρκω. Κ’ ἐφώναζαν οἱ δύστυ-
χοι. — Καὶ τσ’ ἄγριες φωνὲς τως ἤρχονταν κ’ ἤσβυναν εὐθύς
τοῦ λάρυγγα τὸ μούγκρος, καὶ τῶν αἱμάτων πούβγαιναν μὲ δύ-
ναμι μεγάλη ἢ τρομερὴ ρουχάλα. — Σπαράσσανε τὰ σώματα

μέ κεφαλὴ γυρμένη, ἀχώριστη ἀπὸ κορμὶ τοῦ ὄν μποροῦσε πλέον νὰ διαφεντέψῃ ὡς τὸ πρῖν.

Κοκκίνησε ἡ Τράπεζα. Τὸ αἷμα πέρασε βαθεῖα κ' ἐπότισε τὰ κίτρινα τῶ τραπεζῶ σανίδια.

Ἦταν φριχτὸ τὸ θέαμα.

Ἀπάνω εἰς τὸ πλακόστρωμα τοῦ στενομάκρου θόλου τριάντα ἔξ ὀλόγδυμα ἀνθρώπινα κουφάρια μὲ μιὰ λουρίδα κόκκινη τριγύρω εἰς τὸ λαιμὸ τως, μὲ κεφαλὴ τοῦ κρέμουνταν μὲ μιὰ λουρίδα δέρμα, ἀπὸ τὸ σῶμα τ᾽ ἄψυχο, κ' εἶχε τὰ μάθια θαμπερὰ καὶ κάτασπρη τῇ γλῶσσα κ' ἐπρόβαιρnen ἀπὸ σφιχτὸ καὶ νεκρωμένο στόμα.

Ἐξω καὶ μέσα εἰς τὴν αὐλὴν ἂν τύχη καὶ προβάλλη, κιανεῖς τρεμουλιαστὸς καὶ φοβισμένος ἄνδρας, πέφτει ντελόγφ κάτω, εἰς τοῦ μαχαιριοῦ τῇ μπηχταρά, εἰς τοῦ τουφεκιοῦ τῇ μπάλλα.

Σ' ἓνα κελλὶ σκοτώνουε γυναῖκες, τρεῖς καὶ δυὸ παιδιά, καὶ ἓνα γεροντάκι καλόγερο μὲ κάτασπρα μαλλιά καὶ ζαρωμένη σάρκα. Τὸν γδύνουε καὶ καθιστὸ μὲ τὰ ποδάρια ἔξω, τότε καθίζουε γδυμὸς εἰς τὸ παραθύρι πάνω κ' εἶχε τὰ χέρι ἀκουμβιστὰ εἰς τῇ σιδερένια βίτσα, καὶ τῇ κομμένη κεφαλὴ εἰς τὰ χέρια του γερμένη.

Ἐσφάζανε, σκοτώσανε, ἐπνίζανε, χορτάσανε εἰς τὸ τέλος. — Καὶ τοῦ αἱμάτου ὁ θυμὸς, τοὺς ἔκοψε τῇ δίψα. — Θελήσανε κ' ἄλλησλοῆς τῇ δυστυχίᾳ νὰ δοῦνε.

Διαταγὴ διαλάλησαν. — Σταθήκανε. — Καὶ ἓνας τως φωνάζει εἰς ἐκείνους, ποῦσανε κλειστοὶ εἰς τὰ νοτικά κελλάκια. — Κανεῖς σας μὴ κουζουλαθῆ νὰ παίξῃ πειὰ τουφεκί. — Ἐτέλειωσε τὸ σφάξιμο· τὰ ὄπλα παραδώσετε κ' ὀρκίζομαι εἰς τῇ κεφαλὴ τοῦ πολυχρονισμένου τοῦ Βασιλιᾶ μας τοῦ Γαζῆ, πῶς κανενοὺς κεφάλι δὲν ἔχει γιὰ νὰ φοβηθῆ, δὲν ἔχει γιὰ νὰ πάθῃ. — Ἐκούσανε. — Σκεφθήκανε. — Τὰ ὄπλα παραδίδουν. Κι' ὅλοι ὅσοι βρίσκούντανε κεῖ μέσα ἠποκλεισμένοι, ὅλοι παραδοθήκανε, κ' ἀνάμεσα σὲ δυὸ σειρὲς νιζάμι ὠπλισμένω, συρτοὶ χωρὶς νὰ περπατοῦν, πατῶντες πάνω σὲ κορμιὰ κατακομμαθιασμένα, βλέποντας ὁ ἓνας τὸ παιδί, κ' ἄλλη σφαγμένο τὸ πατέρα, τὸν ἄνδρα τῆς αὐτῆς, κ' ἐκείνη τὸ μπιστικὸ τῆς νέου, νᾶναι γδυμὸς μὲ ἀνοιγμένες τὲς πληγές, δίχως ζωὴ τὸ σῶμα, ἐβγῆκxν ἔξω τῆς Μονῆς

καὶ κλείοντας τὰ μάθια τως, ποῦ δὲν μπορούσαν νὰ θωροῦν γύρω τριγύρω σ' τὴ Μονή, στρωμένο μ' ἄψυχα κορμιά, τοῦ Χάρου τὸ Τραπεζί, ἐβάδισαν σιγὰ σιγὰ, ὡς ποῦ τοὺς φέρνουν ἄθελα σ' τὸ 'Ρέθεμνος, σ' τὴ πλι, τὴ ὥρα ποῦ βασίλευε ὁ ἥλιος τῆς ἡμέρας ὄντες γεροτάζη ἢ ἐκκλητιά τὸ Στρατηλάτη τοῦ Θεοῦ, κεῖνο ποῦ πέμπει ἢ Ζωὴ τὸν θάνατον νὰ σπέρνη σ' τοῦ ψεύτη κόσμου τὸν αγρό.

Ἐτφάλιζεν ἡ ἡμέρα, ἐσφάλιξε κ' ἡ ἄλλη. Ἐκεῖ τριγύρω σ' τ' Ἀρκαδιοῦ τὸ νεκρωμένο κάμπο, μαυρίλα πλάκωσε πολλή, καὶ σύννεφα κοράκοι τὲς σάρκες τῶν νεκῶ — καὶ γίνονται τῶ ζωντανῶ τῶ μαυρισμένῶ τῶ πουλιῶ τὰ σωτικά οἱ τάφοι, ἐκεῖνο ποῦ ἀγίασανε μ' ἀληθινή θυσία, οἱ μυρισμένες οἱ ψυχές, τὸ ἄσπαστο τὸ πνεῦμα. — Ἄνθρωπος δὲν ἀποκοτᾷ ἐκεῖ νὰ διαφάλαξη.

Περάσανε τρεῖς μέραις. — Καὶ τότες κατεβήκανε χριστιανοὶ σ' τ' Ἀρκαδί. — Ὅσ' εἶγανε φίλους καὶ παιδιὰ ἢ συγγενεῖς, κεῖ μέσα, ἦλθανε γιὰ νὰ ἔβρουνε καθέννας τὸ δικό του, καὶ λίγη γῆ νὰ σκάψουνε, ἀνάπαψι νὰ δώσουν σ' τὸ νεκρωμένο τὸ κορμὶ τοῦ μάρτυρα ἐκεῖνου.

Θῶριες νὰ σκύπτη σ' τοὺς νεκροὺς τῶ ζωντανῶ τὸ σῶμα. Νὰ-νεγυρεύουν τᾶψυχα κ' αἱματωμένα μέλη. Νὰ πολεμοῦν ἑποφόρες, ἀπὸ κανέν σημάδι ν' ἀνεγνωρίσουν τὸ νεκρὸ τ' ἀγαπημένου ἀνθρώπου, νὰ δέρνουνε τὴ κεφαλὴ, νὰ κοπανίζουν τὰ μεριά, νὰ τρέχουνε τὰ δάκρυα, ν' ἀναστενάζουν κλαίοντες καὶ ν' ἀνεστολογοῦνται.

Σ' τὴ τράπεζα πολλοὶ νομᾶτοι μπαίνουν· θωροῦν μὲ φρίκη φοβερὴ τὰδέλφια τως σφαγμένα. — Καὶ δὲν ἠξεύρω πῶς, γὰτί, ἀντὶ νὰ θάψουν τοὺς νεκροὺς, τοὺς σταίσανε ὀλόρθους. — Κ' ἐμοιάζανε μὲ ζωντανούς, μὲ κεφαλές γερμένες. — Χρόνοι περάσανε πολλοί, κ' ὀλόρθοι ἐστέκανε ἐκεῖ, ταγαριασμένα ἄλυωτα, τὰ τρομερὰ κουφάρια. Κ' ἐπεριμέναν ἄφωνα ἐκδίκησι νὰ δοῦνε. — Κ' εὐρέθηκε Χριστιανός, τῶ Τούρκω ψυχοπαῖδι, κ' ἐπαρακίνησε πολὺ τοὺς καλογέρους τῆς Μονῆς· λάκκους βαθειοὺς ν' ἀνοίξουν, καὶ μέσα κεῖ νὰ ρίξουνε τὰ ἄλυωτα κουφάρια.

Καὶ σήμερα ; — Τοῖχοι μὲ λάκκους τῶν μπαλλῶν, χωρὶς στεγῆ,

χωρίς ανθρώπους μέσα, κι' ἀπόξ' ἀπόξω τῆς Μονῆς, τὸ χτίρι
 ἐνὸς μύλου, γεμάτο κόκκαλα γδυμνά, μ' ἓνα στεφάνι δάφνης, μὲ
 τὴ σημαία τῆς Μονῆς, τὴ δοξασμένη κεινή, μᾶς ἐνθυμίζου πάν-
 τοτε πῶς τὰ ρημάδια τῶ χτιριῶ, καὶ τάγιασμένα λείψανα ποῦ
 βρίσκονται σ' τὸ μύλο, εἶναι τοῦ πατριωτισμοῦ καρποί, τς' ἐλευ-
 θεριάς οἱ σπόροι !

Ἐν Ρεθύμνῃ, τῆ 8 Ἀπριλίου 1901

† Ὁ Ρεθύμνης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

“ ΜΗ, ΜΗ, ΜΗ !!! ,,

Τί σοῦ κάνω καὶ δὲ μὲ πονεῖς..

Τί σοῦ κάνω... μὲ παίζω, φρονεῖς ;

Τί σοῦ κάνω καὶ δὲ μ' ἀγαπᾶς...

Μὲ στήν κόλασι θέλεις νὰ πᾶς ;

Μή, μὴ πόζα, γιατί θὰ χαθῶ !

Μή, μὴ πόζα, καὶ θὰ τρελαθῶ..

Μὴ μὴ μὴ σοβαρὸ μου κρατῆς..

Κ' εἶν' ἐπάνω τρομάρα — κριτῆς !

Μὴ μὴ πόζα, γιατί θὰ πεθάνω !

Μὴ μὴ μὴ, — τὸ μυαλό μου τὸ χάνω'

Μή, νὰ ζήσης καὶ θὰ παλαδώσω..

Μὴ μὴ μὴ, μὴ μὴ μὴ, μὴ μὴ, Φρόσω.

Ἄρτα, 10/3 1901.

ΑΝΤ. ΓΑΒΡΙΑΝΗΣ